

СЛОВНИК ЛІНГВІСТИЧНИХ ТЕРМІНІВ

АБРЕВІАТУРА	– скорочення, утворене поєднанням початкових літер, звуків, частин слів, словосполучень: ООН – Організація Об'єднаних Націй; ЗМІ – засоби масової інформації; дитсадок – дитячий садок.
АНАХРОНІЗМ	– помилкове чи свідоме (зі спеціальною стилістичною метою) використання слова або вислову, що вже застаріли й не відповідають мовним нормам певної епохи: камзол, сюртук замість піджак.
АНТОНІМИ	– слова з протилежним значенням: мороз – спека; яскравий – тьмянний; холодний – теплий.
АРГО	1) соціальний діалект, штучно створювана умовна говірка якої-небудь вузької замкненої соціальної або професійної групи, незрозуміла для сторонніх; своєрідний мовний код (скрепи – двері; ботняк – буряк); складається з довільно обраних та видозмінених елементів однієї або кількох мов. 2) те саме, що й жаргон.
АРХАЇЗМ	– слово чи мовний зворот, що вийшов із загального вжитку, наприклад: перст – палець; наректи – назвати, рать – військо.
АСИМІЛЯЦІЯ (МОВНА, КУЛЬТУРНА)	– у мовознавстві, уподібнення звука до сусіднього як в умовах його творення (артикуляції), так і в акустичному відношенні; культурна а. — процес прийняття певним народом або спільнотою культури та самосвідомості іншого народу або спільноти. Розчинення асимільованого народу або спільноти із народом або спільнотою, що проводить асиміляційну політику. Наслідок асиміляції — втрата первісної культури та самосвідомості.
БАГАТОЗНАЧНІСТЬ (ПОЛІСЕМІЯ)	– наявність у мовній одиниці двох і більше значень; полісемія. тобто віднесеність її до двох чи більше об'єктів позначення. Кожне переносне значення так чи інакше пов'язане з первісним, напр.: баба – мати когось із батьків; стара жінка; жінка, що приймає дітей під час пологів тощо.
БІЛІНГВІЗМ (ДВОМОВНІСТЬ)	– у мовознавстві явище володіння двома мовами як рідними. Характерне для певних осіб, груп осіб, країн тощо.
БЛАНК	– аркуш паперу з відтвореними на ньому

ВАРВАРИЗМ	реквізитами, що містять постійну інформацію. – іншомовне або створене за іншомовним зразком слово чи зворот, що не стали загальноживаними, не відповідають нормам певної мови, зберігаючи своє національно-конотативне забарвлення: <i>almamater</i> – мати-годувальниця, давня студентська назва університету; <i>ideafixe</i> – нав'язлива ідея; <i>tete-a-tete</i> – наодинці; <i>хепі енд</i> – щасливий кінець.
ВУЛЬГАРИЗМ	– грубе чи лайливе слово або зворот не прийнятний в літературній мові: <i>падлюка</i> , <i>жерт</i> , <i>фари (очі)</i> , <i>пика (обличчя)</i> .
ГЕНОЦИД	– цілеспрямовані дії з метою повного або часткового знищення груп населення чи народів за національними, етнічними, расовими або релігійними мотивами.
ДЕРЖАВНА МОВА	– правовий статус мови, вживання якої обов'язкове в офіційних документах та загалом у публічних сферах суспільного життя в державі. Державна мова постає як мова національності, яка самовизначилася в даній державі. Вживання державної мови закріплюється традицією або законодавством.
ДІАЛЕКТ	– різновид національної мови, який використовують люди, пов'язані територіальною, соціальною або професійною спільністю. Різновиди діалектів: територіальний, соціальний, професійний. Територіальний діалект характеризується наявністю власних фонетичних, граматичних, словотвірних, семантичних та лексичних систем, є особливістю вимови людей на певній території.
ДІЛОВОДСТВО (СПРАВОЧИНСТВО)	– документаційне забезпечення управління, справочинство, діяльність окремих працівників або підрозділів щодо створення документаційно-інформаційної бази на різних носіях для використання управлінським апаратом у процесі реалізації його функцій у процесі здійснення управління підприємством.
ДОКУМЕНТ	– це закріплена на папері чи спеціальному матеріалі інформація про факти, події, явища дійсності, діяльність людини оформлена за визначеним стандартом чи відповідною формою з дотриманням усіх норм чинного

ДУБЛЕТИ (АБСОЛЮТНІ СИНОНІМИ)	законодавства. – слова, які, крім походження, нічим не відрізняються ні в значенні, ні в стилістичному забарвленні, наприклад: лінгвістика – мовознавство; асиміляція – уподібнення.
ЕВФЕМІЗМИ	– слова і вирази, що вживаються з метою уникнення слів із грубим, непристойним змістом чи забарвленням. Напр.: чоловік поважного віку, літній замість старий; відійшов у небуття – помер.
ЖАРГОН	– соціальний діалект, який відрізняється від літературної мови специфічною лексикою та фразеологією, експресивністю зворотів та особливим використанням словотвірних засобів, а іноді й особливостями вимови, але не має власної фонетичної та граматичної системи: «бонди» – на жаргоні трейдерів означає облігації.
ЗАГАЛЬНОНАРОДНА МОВА (НАЦІОНАЛЬНА МОВА)	– сукупність усіх граматичних форм, слів, особливостей вимови й наголосу людей, що користуються мовою як рідною. Вона охоплює літературну мову, діалекти, просторіччя, фольклорні елементи, жаргонізми тощо.
ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМ	– слово або вислів, що належать до спільноетимологічного фонду ряду мов, близьких за походженням або історичною належністю до певної зони. Напр.: культура, медицина, філософія, граматики, театр.
ІСТОРИЗМ	– слово, яке вийшло з ужитку разом із позначуваними ними реаліями і не має у сучасній мові синонімічних заміників: дукат, чумаки, осавул, мушкет тощо. Можливий процес повернення історизмів до активного складу мови: козак, віче, гривня; звертання пане, пані.
КАНЦЕЛЯРИЗМИ	– слова, словосполучення, граматичні форми і конструкції, властиві переважно офіційно-діловому стилю: посилити відповідальність, вжити заходів, діяти за інструкцією і под. Поза офіційно-діловим стилем і спеціальним стилістичним вживанням у художніх творах канцеляризми засмічують мовлення.
КАТАЙКОНІМИ	– назва мешканців певної місцевості, співвіднесена з топонімом: запоріжці, киянка.
КЕРУВАННЯ	– один зі способів поєднання слів, при якому стрижневе слово вимагає від залежного

КЛІШЕ	<p>конкретної відмінкової форми, тобто керує формою іншого слова: оплачувати проїзд зустрів ректора, розмовляв з деканом.</p> <p>– стандартні мовні одиниці, яким властивий постійний склад компонентів, закріпленість за певними ситуаціями, що спричинено позамовними чинниками або формою, жанром спілкування; мовний стереотип із позитивною функцією: взяти участь; у зв'язку з; закон прийнято в першому читанні; з метою перевірки.</p>
ЛІНГВОЦИД (МОВОББИВСТВО) ЛІТЕРАТУРНА МОВА	<p>– цілеспрямоване нищення мови як визначальної ознаки етносу – народності, нації.</p> <p>– оброблена, унормована форма загальнонародної мови, яка в усному та писемному різновидах обслуговує культурне життя народу, усі сфери його суспільної діяльності.</p>
МАСКУЛІЗМИ	<p>– іменники, що мають форму граматичного чоловічого роду, але позначають осіб обох статей: прем'єр-міністр, посол, лейтенант, офіцер, член уряду та ін.</p>
МЕРТВА МОВА	<p>– мова, що не має живих носіїв, для яких вона є рідною. Таке трапляється, коли одна мова повністю заміщається іншою, як, наприклад, коптська мова була заміщена арабською.</p>
МЕТАФОРА	<p>– троп, побудований на вживанні слів у переносному значенні на основі подібності за кольором, формою, призначенням: золоте волосся.</p>
МЕТОНІМІЯ	<p>– вид тропа, переносна назва предмета чи явища, яка виникає на основі зовнішнього чи внутрішнього зв'язку між суміжними поняттями: читати Шевченка, місто спить.</p>
МІЖНАРОДНА МОВА	<p>– мова, призначена для спілкування між людьми з різних народів, які не мають спільної рідної мови. Напр.: англійська мова.</p>
МІЖНАЦІОНАЛЬНА МОВА	<p>– мова, якою послуговуються в багатонаціональних державах як мовою-посередником для спілкування представників різних національностей. Напр.: українська мова в Україні.</p>
НАЦІОНАЛЬНА МОВА (ЗАГАЛЬНОНАРОДНА МОВА)	<p>– мова, соціально-історичної спільноти людей, що формується сукупністю слів, особливостями їхньої вимови, морфологічних форм і</p>

	синтаксичних моделей, які використовуються для щоденного спілкування. Вона охоплює літературну мову, територіальні та соціальні діалекти, просторіччя.
НЕЙТРАЛЬНА ЛЕКСИКА	– загальноповживані слова, що не мають зв'язку з певним стилем чи сферою вживання, а також не позначені експресивним забарвленням: стілець, клен, три, синій.
НЕОЛОГІЗМ	– нове слово, словосполучення, фразеологізм, що з'являється в мові на певному етапі її розвитку: провайдер, айфон, блогер, атовець.
НОРМА ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ	– сукупність мовних одиниць різних рівнів (фонетичних, лексичних, граматичних), поєднаних у висловлювання за правилами, прийнятими в суспільстві, що користується цією мовою.
НУМЕРАЦІЯ СТОРІНОК ДОКУМЕНТА	– це послідовна зміна цифр по наростаючій в документах або виданнях. сторінки слід нумерувати арабськими цифрами, додержуючись наскрізної нумерації впродовж усього тексту документа. Номер сторінки проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.
ОЙКОНІМИ	– власне ім'я будь-якого поселення, один з видів топоніма: м Запоріжжя, с. Михайлівка тощо.
ОКАЗІОНАЛІЗМИ (АВТОРСЬКІ НЕОЛОГІЗМИ)	– мовленнєві одиниці, які утворюються за стандартними та новими словотвірними моделями, з характерним експресивним забарвленням та індивідуальним характером; рідко переходять у загальноповживану лексику і в цьому полягає їх основна відмінність від загальних неологізмів; є ознакою авторського стилю письменника (улелекали, рідність, дніпровість, ушкода – Л.Костенко).
ОМО́ГРАФИ	– слова, які однаково пишуться, але по-різному вимовляються і мають різне значення: музй́ка і му́зика, за́мок і замóк.
ОМО́НИМИ	– слова, різні за значенням, але однакові за звучанням або написанням: мул – «відкладення на дні водоймища», мул (лат.) – «домашня тварина». Серед омонімів розрізняють омографи, омофони, омоформи.
ОМОФÓНИ	– слова, які однаково звучать, але мають різне написання: лев – Лев, мене (до я) і мине (від

ОМОФОРМИ	<p>минати).</p> <p>– слова різних частіш мови, які однаково звучать в окремих граматичних формах: віз (іменник) і віз (дієслово), мило (прислівник) і мило (іменник), три (числівник) і три (наказовий спосіб дієслова), мати (іменник) і мати (недоконаний вид дієслова).</p>
ОФІЦІЙНА МОВА	<p>– це мова, яка спеціально визначена як така в конституціях або законах держав, штатів чи інших територій. Вживання такої мови обов'язкове в офіційних документах, в органах законодавства, державного управління, судочинства, у закладах освіти, науки, культури тощо.</p>
ПАРОНІМИ	<p>– слова, близькі за звучанням, але різні за значенням, внаслідок чого можуть сплутуватися в мовленні: покажчик – показник, талан – талант, адрес – адреса.</p>
ПЕЙОРАТИВ	<p>– слова, що містять негативну емоційно-експресивну оцінку: базікало, бевзь, волоцюга, вовчисько, гаспид.</p>
ПЕРИФРАЗА	<p>– описовий зворот, за допомогою якого явище, предмет, особа називається не прямо, а описово, через притаманні їм риси: корабель пустелі – верблюд; другий хліб – картопля.</p>
ПЛЕОНАЗМ	<p>– стилістична фігура, яка полягає в тому, що у тексті опиняються поряд однозначні слова і вирази: переважна більшість, вільна вакансія.</p>
ПОЛІЛОГ	<p>– синтаксична конструкція, що відтворює мовлення групи людей (більше двох).</p>
ПРИКЛАДКА	<p>– означення, виражене іменником, що корелює з опорним словом у роді, числі й відмінку; характеристика предмета шляхом його паралельного називання: Дніпро-ріка, дівчина-спортсменка, звіробій-трава.</p>
ПРАСЛОВ'ЯНСЬКА МОВА	<p>– прамова, від якої походять слов'янські мови. Існувала в період від III–I тис. до н.е. – VI ст.н.е. Жодних письмових пам'яток праслов'янської мови не збереглося, тому мова була реконструйована на підставі порівняння достовірно засвідчених слов'янських та інших індоєвропейських мов.</p>
ПРОФЕСІОНАЛІЗМИ	<p>– слова або вислови, притаманні мові певної професійної групи, усні заміники термінів.</p>
ПУРИЗМ	<p>– напрям у лінгвістиці, прихильники якого</p>

РЕКВІЗИТ РІДНА МОВА	<p>закликають до очищення літературної мови від неологізмів, розмовних, просторічних, діалектних, іншомовних елементів.</p> <p>– елемент структури документа.</p> <p>– мова, яку виробили рідні по крові покоління, саме цю мову людина в нормальних соціальних умовах вивчає найперше; мова, якою людина мислить. Переважно — це мова батьків. Незнання рідної мови не виключає її існування і не означає автоматичного привласнення цього означення засвоєній чужій мові.</p>
РУБРИКАЦІЯ	<p>– це членування тексту на складові частини, графічне відокремлення однієї частини від іншої, а також використання заголовків, нумерації тощо. Рубрикація є зовнішнім вираженням композиційної будови ділового папера.</p>
РУСИФІКАЦІЯ (ЗРОСІЙЩЕННЯ)	<p>– змушення переходу на російську мову, засвоювання російських звичаїв і культури, також сукупність дій та умов, спрямованих на зміцнення російської національно-політичної переваги в країнах, що опинилися у складі Російської імперії чи Радянського Союзу або перебувають у сфері її впливу, за допомогою переходу чи переведення осіб неросійської національності на російські мову й культуру та їхньої подальшої асиміляції. Найбільш характерний прояв національної політики російської влади.</p>
СИНОНІМИ	<p>– слова, тотожні або близькі за значенням. Як правило, належать до однієї частини мови.</p>
СЛЕНГ	<p>1) соціолект, що виник з аргю різних замкнених соціальних груп (правопорушників, крамарів, ремісників, в'язнів, вояків, інтернет-спільноти), як емоційно забарвлена лексика низького й фамільярного стилю, поширена серед соціальних низів і певних вікових груп (ремісничої, шкільної молоді) міст: степуха – стипендія, шпора – шпаргалка, бомба – особливий вид шпаргалки, воєнка – військова підготовка, читалка – читальний зал. 2) те саме, що жаргон.</p>
СТИЛЬ	<p>– це різновид літературної мови, що обслуговує певну сферу суспільної діяльності мовців і відповідно до цього має свої особливості добору</p>

СЎРЖИК	<p>й використання мовних засобів (лексики, фразеології, граматики, фонетики).</p> <p>– мова, у якій штучно об'єднані без дотримання літературних норм елементи різних мов: утром, об'ява, также.</p>
ТАВТОЛОГІЯ	<p>– повторення спільнокоренових чи близьких за значенням слів для посилення експресивних відтінків позначуваних ними понять. Тавтологія свідчить про недостатню логічну і мовну грамотність мовця, який неусвідомлено вдається до небажаних повторів: промовець промовляє промову.</p>
ТЕРМІН	<p>– слово або словосполучення, що вживається для точного вираження поняття з якої-небудь галузі знання – науки, техніки, мистецтва, політики. Термін мають визначення (дефініцію), вони позбавлені емоційно-експресивного забарвлення. У галузі однієї науки терміни утворюють систему (термінологію). У межах цієї системи термін не повинен мати синонімів, він також не може бути багатозначним: сонет, дума, пейзаж.</p>
ТОПОНІМ	<p>– власна назва будь-якого географічного об'єкта.</p>
УКРАЇНІЗАЦІЯ	<p>– розширення суспільних функцій української мови, впровадження її до офіційного вжитку в державній, політичній, громадській і культурно-освітніх установах та організаціях у 20-х роках на території УСРР та в місцях компактного проживання українців в інших республіках СРСР.</p>
ФЕМІНІТИВИ	<p>– іменники жіночого роду, які позначають жінок, утворені від однокоренових іменників чоловічого роду, що позначають чоловіків, і є парними до них: вчителька, поетеса.</p>
ФОРМУЛЯР	<p>– сукупність реквізитів, розташованих у певній послідовності на бланку.</p>

ШТАМПИ МОВНІ

– вислови, які механічно відтворюються і в результаті багаторазового повторення втратили свою образність і стилістичну виразність (боротьба по винищенню..., експеримент по застосуванню...).

ШОВІНІЗМ

– ідеологія, суть якої полягає в пропагуванні переваги одного народу (нації) над іншими народами (націями) з метою обґрунтування свого «права» на їхню дискримінацію або пригнічення.